

A NAGYBÁNYAIK KÜLDETÉSE.

Middőn a nagybányai művésztelep festői első ízben mutatták be zsengéiket Budapesten a közönségnek, művészetük teljesen idegennek hatott. Ma merőn más a helyzet. Műveiket senki sem tekintti többé messze földről idesoroti vándorkövekknek, hanem nemzeti képtárunk szerves tartozékainak. Hollósy Simon, Ferenczy Károly, Thorma János, Réti István, Iványi-Grünwald Béla, Csók István, Glatz Oszkár és társaik ma éppen a magyar képrás hangsúlyos képviselői gyanánt élnek a köztudatban. Joggal érdeklődhetünk tehát az iránt, hogy mi volt az oka a művészeti közvélemény e gyökeres megváltozásának s mi lehetett oka annak, hogy akkora ellenszenvvel fogadták első szereplésüket.

Kezetben főképpen idegenszerűségüket lobbantották szemükre. Oly irány képviselőinek tüntek fel, amely merőn eltér az eddig ismert magyar képrástól s nem illeszkedik a mi művészeti felfogásunkba. Attól tartottak, hogy ez az „irány” lerombolja a szépségről alkotott ideálunkat, kiveti a művészetből a nemzeti vonást, szóval ellenkezik mindazzal, ami művelődésünket szolgálhatná.

Ily minősítéssel vették megállapítani az ellentéteket, amelyek a nagybányaiokat elválasztották a kilencvenes évek uralkodó budapesti képrástól. Nem csoda, ha ezen az alapon pálcát törtek felettük.

Ha harminc év távlatából bírálát tárgyává tesszük ezeket az akkor közkeletű minősítéseket, egyet közüllük mindenesetre el kell fogadnunk, azt t. i. hogy a nagybányaiak művészete valóban másmilyen volt, mint aminő akkor Budapesten uralkodott. Mindenekelőtt ki kell derítenünk az igazi különbségeket, hogy a belőlük folyó többi állítást kritikal mérlegre vehessük.

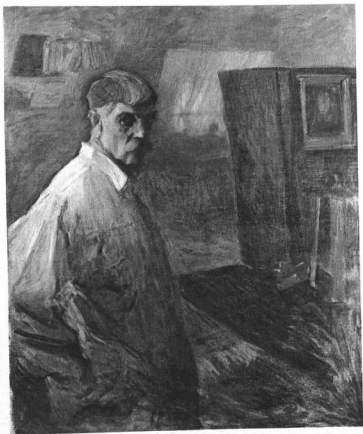
Elsősorban meg kell állapítanunk, hogy azok közül a mesterek közül, akik a budapesti művészeti közvéleményre befolyással lehetett volna, eleve ki kell kapcsolnunk Munkácsyt és Zichyt. Az ő munkálkodásuk mindvégig külföldön folyt le, műveik egymásika ritkaságként kerültek hozzánk, nagyszabású és értékes művészetük tehát sokáig

nem volt minálunk eleven ható-erő. Két más nagy művésziünk, Szinyei Merse Pál és Madarász Viktor, szintén nem verhetett gyökereit művészeti közvéleményünkben: nem érintték meg őket, idegenül hatottak. Székely Bertalan és Lotz Károly munkálkodása ugyan Budapesten folyt le, ámde elszigeteltségük folytán mély hatásuk alig volt. Tisztelettel vették körül a két mestert, de sem a közvélemény, sem a kritika nem jutott el igazi értékelésükig. A közönség megbámulta fallfestményeiket, de azok lényege érthetetlen maradt előtte. Hiszen a kritika is nem művészetik, hanem inkább képek történelmi vagy allegorikus értelmezése körül fáradozott. Zárkózott életmódjuk, nyilvános szereplésük ritkasága is tompította hatásukat. Közöttük s a közvélemény közt nem állott fenn benső művészi kapcsolat.

Egészen más, mindenképpen érdekes szerep jutott e mesterek korársának, Benczúr Gyulának. Csakhamar ünnepeit kedvencévé lett a fővárosnak s hatása jelentékeny. Budapest őt tekintette vezetőmesternek, ő adta meg az alaphangot a reprezentatív arcképek, a történeti jelenetek felfogásához, alakításához, értelmezéséhez. E tekintetben típusokat teremtett, amelyekből kisebb tehetségek is sok okulást merítettek, s akik egy s más vonást átvettek tőle, már ezáltal is népszerűkké váltak. Ő tehát az egyik ható-erő, amely élesztője s irányítója volt a budapesti művészeti közvéleménynek.

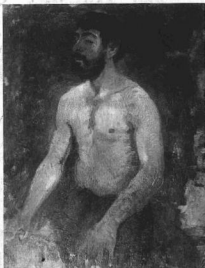
De csak az egyik. Mert kívülé még nagyobb hatással volt a közönségre és kritikára ama festők csoportja, akik életképekkel keresték fel kiállításainkat s biztosították számukra a népszerűséget. A festőknek ez a csoportja stílus szempontjából nem állott Benczúr hatása alatt. Mindazonáltal nem hatott mellette idegenszerűnek.

Mert a televény, amelyben művészetük gyökerezett, mind a két esetben München volt. Csak nemrégiben fejtette ki Benczúrnek egyik tanítványa s utóda, Karl v. Marr, hogy Pilotynak leghívebb követője éppen a magyar mester volt. E korszakban sze-

HOLLÓSY SIMON ÖNARCKÉPE.

OSZÉ M. KIR.
KÉPZŐMŰVESZETI
FŐISKOLA

FERENCZY KÁROLY: TANULMÁNY A HÁROM KIRÁLYOKHOZ.

replő életképfestőink legtöbbje pedig Piloty tanítványainak volt tanítványa Münchenben. Münchenből pedig nemcsak művészeti szempontokat, hanem kész eljárásokat, teljesen kialakult rendszert is hoztak magukkal. S éppen ez az, amit a kritika kánon gyanánt elfogadott s amihez a közvélemény hozzászokott. Ez könnyen és zökkenés nélkül történhetett, mert az akkori életkép több oly elemet rejtett magában, amelyek révén a közönség azokat a leg-rövidebb úton megközelíthette. Ezek között fontos szerep jutott a kép tárgyának, amely vagy a polgári szalón oly jelenetét tárta a néző elé, amelyeneket a kor népszerű novellistái szoktak volt feldolgozni, vagy pedig a népeletről került ki, rendszerint nem is egyenes úton, hanem a Népszínház dobogóján át, amelyet Blaháné csodálatos tehetsége a művészeti élmények központjává emelt. A közönségnek alkalma nyílt e képeken oly dolgokban gyönyörködni, amelyeknek semmi vonatkozásuk sincs a festészeti stílushoz, de amelyeket egészen megértett: a világosan jelenetezett novellát,

adomát vagy naphírt, a szalón előkelő berendezését, a tárgyilagos megfeszített szőnyegeket, selyem- és bársonyruhákat; a népeletképeken temérdek néprajzi tárgyát, amikkel akkor tele volt a legtöbb budapesti műterem, mindkét típusban pedig magát a cselekményt. Egészen másvalamit élvezett tehát a képeken, mint ami azokban lényeges.

Körülbelül ugyanilyen álláspontot foglalt el a történelmi tárgyú képekkel szemben is. Az ábrázolt esemény jelentősége, esetleg allegorikus célzatai, a kép hőseinek fontossága, a ruhák, fegyverek, csendéletrészek archeológiai hitelessége, a dolgok kézzelfogható realitása rokonszenves fejtegetések tárgya volt. A képek valódi művészeti elemei ezek után vajmi csekély mértékben érdekelték. Innen van az, hogy egy oly budapesti mester, mint Székely Bertalan, sohasem tudott valóban népszerűvé válni, mert hiszen igazi művészi célzataival a közvélemény nem volt tisztában. Mindazonáltal tisztelettel tekintettek rája, mert hiszen, már politikai okokból is, fontosnak tartották

CSÓK ISTVÁN: PIKETEALAPOS NŐ.
Az Ernst-Múzeum kiállításából.

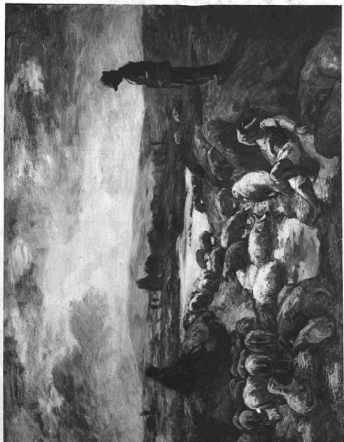
a műfajt, amelyet művelt: a történelmi képet. A nemzeti vonás hatalmas erejű kidomborítójának fogták azt fel s innen van, hogy a mi időnkben, tehát a millennium körül, a hanyatlani látszó történelmi festészetet azzal akarták új életre kelteni, hogy a festők egész seregénél történelmi képeket rendelt meg az állam.

A vállalkozás sikertelensége két hibában gyökerezett, az egyik az, hogy Székely Bertalan hatalmas epikájának folytatását egyszerűen megrendelési kérdésnek tekintették, a másik hiba az volt, hogy éppen a történelmi képet minősítették a nemzeti gondolat kiváltságos megtestesítőjének, egy nemzet érzésvilága kikristályosodásának. Nem nehéz ennek a felfogásnak tarthatatlanságát bebizonyítani. Mert hiszen ez esetben a bécsi Krafft volna nemzeti művészeink egyik kiváltsága, miután egy óriási vásznon megfestette a szigetvári hős kirohását. Másrészt van-e festészet, amelyet nemzetibbnek lehet mondani a hollandinál, holott ott ugyancsak nehéz történelmi eseményeket ábrázoló képeket találni. A valódi

művészeti szempontok hiánya megmagyarázza ezt a félreértést.

Ami a történelmi képből felfokozott mértékben nemzeti jellegnek minősítettek, azt átvitték szerényebb mértetben az életképre is, azaz itt is az ábrázolt személyekben s azok környezetében vélték a nemzeti sajátosságokat megtestesítve látni. Éppen a népszínmű nagy befolyása révén a magyar nép alakjai szaporán kerültek festésre, a közvélemény pedig éppen ebben a tényben vélte a magyar jelleget fölfedezhetni. A tévedés itt is teljes volt. Mert ily alapon nemzeti sajátosságaink hivatott kifejezői közé kellene sorolnunk azokat a külföldi festőket, akik évtizedeken át szívesen festettek magyar legényeket, lányokat, el egészen Sobri Jóskaig, a puszta etnográfiai érdekesség okából.

Ezek az alapos félreértéseken, amelyek művészi kultúránknak témérdek kárt okoztak, vajmi keveset segített a nyolcvanas-kilencvenes évek kritikája. Hiszen túlnyomórészt maga is ily elveket vallott s maga is ritkán jutott el a művészek igazi inten-

IVÁNY-GÖRNYVÁLD BÉLA: ISZENBÖRZS TÖR. At Ernő-Méren Mennéséből.

GIUSEPPE M. KALL

—MUSEO DI S. PIETRO VENEZIA—

GIUSEPPE M. KALL
—MUSEO DI S. PIETRO VENEZIA—

KISFALUDI SZÖBÖL ZSIGMOND: KÜTFIGURA.
Az Ernst-Múzeum kiállításából.

UNSZ M. K. I. A.
KÉPZŐMŰVESKÉZLET
PÉCSÉLŐLÉ

cióinak ismeretéhez. A kritika rendszerint nem azt emelte ki, ami által egy kép jó vagy rossz, hanem oly elemeket, amelyek semmi befolyással sincsenek egy kép művészei értékére. A bírálók jó része egy merőn idegen területen, a filológiában, szerzett szerelménnyel lépett a kép elé, bőven használták festészei vonatkozásban az irodalmi stílisztika megállapításait, amelyek természetesen nemcsak hogy nem fedték, hanem legtöbbször nem is érintették a kép valóban lényeges elemeit. Mikor aztán a tiszán tartalmi részeken túl a festő képalkotó, teremtő, előadó művészetének méltósága került a sor, a feladat éppen nem látszott bonyolulónak. A kritika ugyan csak nagyritkán tért át ily dolgok fejtegetésére, de sohasem került zavarba, mert hisz a budapesti életképfestészet szinte kizárólag egyetlen rendszeren alapult: a münchenin, a kritika tehát e jól ismert rendszer szemüvegén át elemezhetette az efajta festői kérdéseket. Az élénk jelenetezésre megvoltak a csoportfűzésekre vonatkozó utasítások, amelyek végeredményben a müncheni

Piloty-iskolában gyökereztek. A kép rajzi elemel számára első követelmény volt a realitás. Rajz alatt akkor kizárólag azt a vonárendszeret értették, amely a formákat körülffogja s egymástól elkülöníti. E rajz határozott keretei közé ágyalták a színeket. A szín felrakására is volt kész kánon. A mélységeket és erőket túlnyomórészt aszfalttal festették alá, ebbe kerültek a lokális színek, azaz a tárgyaknak megszokott, jellegzetesnek tartott színei, nem pedig a látott színek. Ezzel az igazi intuíciótól idegen, fogalmi elemek kerültek a képbe, ami a korra nagyon jellemző. E lokális színek egyik feladata a tárgyak anyag-érzetése, szövedékük minemőségének feltüntetése is volt: a rajz realitását tehát a textúra realitásával is emelték. Az egyes színeket különböző szűrkeké kapcsolták össze, amelyek könnyen kiadódtak az alap aszfaltjából. Sőt a legtöbb palettán készen tartottak egy aszfaltból és fehérből kikevert szürke festéket, amelyből egy-egy csipetnyit beleszedtek a többi színbe is. E meleg-szürke tónus ilyformán láthatatlan szövedék mód-

IVÁNYI-GRÜNWARD BÉLA: ÓLAK.
Az Ernst-Múzeum katalógusából.

RAJZAY GYULA RAJZA.
Az Ernst-Múzeum kápolnájából.

Jára behálózta az egész képet s tónus-erejével egységben tartotta. A képfestésnek ez a rendszere Münchenből került hozzánk, az így keletkezett budapesti képek harmonikusan beleilleszkedtek a Glaspalati bármely kiállításába.

Ilyen felfogás, a kép-alakítás ily módjai jellemezték azokat a budapesti festményeket, amelyek kedvencei voltak a közönségnek s amelyekből ez művészi felfogását merítette azokban az időkben, amidőn a nagybányai festők első hazai munkáikat kiállították. Az új képekben úgy a közönség, mint a kritika túlnyomó része hiába kereste mindezeket a vonásokat. A régióta meghitt müncheni stílus összes kelleivel hiányzottak belőlük. S miután teljesen a müncheni rendszer értelmében alakult a művészeti érzésük és ismeretük: az új képeket kelletlenül, sokan ellenségesen fogadták, megérteni éppen nem tudták.

A közvélemény eleinte könnyen segített magán: fogyasztásnak minősítette azt, ami a nagybányaiakban mint elterő, mint új elem jelentkezett. Ha a bányai képeken

a rajz a színek alatt lappangva élt, mint a csontrendszer az emberi testben s nem jelentkezett éles vonalban, úgy azt mondták: nem tudnak rajzolni. Nem gondolták arra, hogy a rajz nem csupán vonal alakjában jelentkezhetik, hanem abban és azáltal is, hogy minden szín, minden tónus bizonnyal a maga organikus helyén. Ha a bányai képek nem mutattak alakjaikon szobrászi értelemben vett formákat, ezt a forma iránt való érzéketlenségnek minősítették s nem gondolták meg, hogy a képrész teljesen kifejező erejű lehet e szobrászi elem nélkül is, mint azt Rembrandtnak nem egy remeke mutatja. Ha a vonalperspektívát a bányaiaknál a levegő, a valór-adta látvat helyettesítette, tudatlanságnak minősítették, holott ismerünk magasrangú művészetet, amely a távlati szemléletet egyáltalán kivetette kifejező eszközei sorából, anélkül hogy ezt hiánynak éreznék. Ha az alakok és tárgyak nem anyagi textúrájukban jelentek meg a bányai képeken, hanem mint jelenségek, ezt erőtlenségnek, tehetetlenségnek minősítették, nem

SZENTGYÖRGYI ISTVÁN: DR. HERCZEG LAJOSNÉ ARCKÉPE.
Az Ernst-Múzeum kiállításából.

ONKÉ. M. KIB.
LEPZŐMŰVESZETI
FŐISKOLA

RUDNAY GYULA: CSIPKEKENDŐS NŐ.
Az Ernst-Múzeum kiállításából.

1912. M. KIB.
KÉPZŐMŰVESKÉTI
FŐISKOLA

gondolván meg, hogy az optikai kép épp úgy kifejezheti egy festő ideálját, mint a tárgyasítozott kép. Miután a bányai festők előadása a valóban látott s nem fogalmi eszközökkel kinyomozott jelenségeken sarkallott, egész sor eleme a megszokott képeknek hiányzott műveikről. Így a barna és nehéz árnyékok, melyek a szabad ég alatt nem láthatók s amelyek könnyed, átlátszó, színes, hideg árnyékok a valóságban. Egészen a humorizálásig vitték a kekes és lilás árnyékokkal szemben érzett ellenszenvet. Azonban nem folytatjuk a meg-látás, az alakítás, az előadás különböző-segeinek taglalását, nehogy fejtegetésünk túlságosan szakmaszerűvé váljon. Már az eddig felsoroltak is eléggé megmagyaráz-zák, hogy e képeknek idegenszerűeknek kellett hatniuk a müncheni rendszeren nevelkedett nézőkre nézve.

Mégsem ezek a pontok azok, amelyeken a nagybányalakat leginkább támadták. Mert hisz a régi és új képeknek ily festői szempontokból való egybevetése csak igen kevés embert foglalkoztatott. Sokkal egyszerűbb alapokon épült az ellenszenv. Elsősorban a kép tárgyának, librettójának kérdésén. A bányai képeken legtöbbször alig vagy csak mellékesen, elejtve helyett oly események ábrázolását látni, amelyet az irodalmi stilszifika cselekménynek minősítené. A jól ismert budapesti képek leg-többjét adoma alakjában lehetett egy tárlat-látogatás után elmesélni. A bányai képek tartalma azonban nem volt ily irodalmi eszközökkel tolmácsolható. Ezt kifogásol-ták, megjegyezvén, hogy a bányaloknak nincs mondanivalójuk. Elfelejtették, hogy egy művészi festménynek nem feltétlenül az a célja, ami az illusztráló szakrajz, azaz a tárgyas ábrázolás, amely inkább fogalmakhoz vezet, semmint intuíciókat költöget. Mi több, ez a műfaj: életkép, nem is volt náluk található. Így hát minden, ami egy cselekménynek jelenetezés segit-ségével való magyarázata volna, kimaradt műveikből. Kimaradt vele a csoportfűzés müncheni módja is, amit a közvélemény úgy magyarázott, hogy nem tudnak komponálni. Végső oka mind e különbségnek azonban az a körülmény, hogy a bányai festők vásznain egészen más okokból, más indíték alapján született meg a kép, mint

azoknak a festőknek műhelyében, akiket a budapesti közvélemény a legszívesebben látott a tárlatokon. Előéleti fejtegetés helyett inkább példákra hivatkozom ennek az állításnak megvilágítására. Hivatkozom pedig képekre, amelyek valóságsgal elragadták a budapesti közönséget s ezernyi ezer reprodukcióban forogtak közközezen. Már néhány címének felsorolása is elégséges lesz, hogy rávilágítsunk keletkezésük történetére. Ilyenek teszem: „Pici piros alma”, „Jaj de megnőtél”, „Nincs párja a Mollináry-baká-nak”, az „Ellenállhataflan” stb. Világos, hogy ily képek keletkezésének végső indítéka egy — ölet. Azaz oly indíték, amely nem foglalkoztatta a festő lelkiét mélyen, nem akarja rejtett érzésvilágát tolmácsolni, nem nehéz órák hazajáró lelke. Egyszerű ölet, a pillanat szülötte s nem egy élet érzéstartalmának kivettése, amely impera-tíve követeli, hogy alakot öltösn.

A különbség megvilágítására legyen szabad rámutatni egy nagybányai képre, amelynek keletkezéstörténetét részletesen ismerem s amelynek éppen a nagybányai festők legtipusosabb mestere, Ferenczy Károly a szerzője. Címe: „A napkeleti bölcsék”.

Nem a biblia olvasása keltette benne a vágyat, hogy ezt a képet megfestse. Sőt a keleti legenda egyáltalában nem is foglalkoztatta őt. Ferenczy egyszer hajnalhasa-dás előtt kilovagolt a nagybányai erdőbe s ott leheveredve a hegyoldalon, elmerült a lombok szürke szövedékének szemléletébe. Lassan, szinte lopva szakadt oda az első napsugár s most hirtelen át smaragdszínű lett a csipkevilág, amelynek fonadéka mely csendben függött előtte, mintha ezer tíköt rejtene. A levelek harmatján megtörve, tompa világot vetett a sűrűségbe a sugár, hirtelen minden könnyeddé, szinte álomszerűvé vált, halk reflexek áradata kezdte átszóni az erdőt, a szellő megborzoslta a lombokat s hosszú fátyolként kanyarodott a magasba a hajnali pára. Mikor aztán a hegy mögül kiemelkedett a nap tényérja, egy csapásra eltűnt a misztikus látomány s a próza valóságában hevert előtte az erdő.

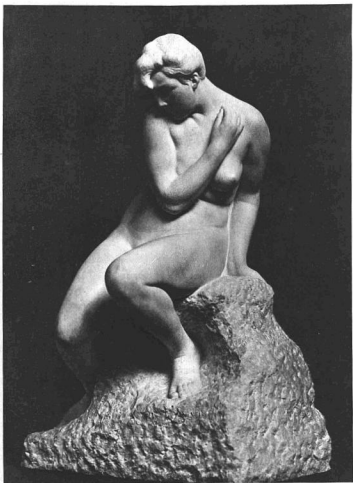
A festői ez a hangulat annyira meg-ragadta, hogy ismételen kilovagolt hajnal-taláni. Nappal és éjjel foglalkoztatta az erdő misztériuma, amelyet szomjasan fogadott magába. Lassankint beleélté magát a rövid

MAGYAR-MÁNHERMER GYÚLÁ: A MARIÁDASA LÁNYA.

Az Értel-Múzeum káthásából.

GIKSE M. KIR.
KÉPZŐMŰVESEK
FŐISKOLA

PÁSZTOR JÁNOS: KISÉRTÉS.
Az Ernst-Múzeum kiállításából.

ORSZÁG M. KÖR.
KÉPZŐMŰVÉSZETI
FŐISKOLA

HERMAN LIPÓT: SZERELMESEK.
Az Ernst-Múzeum kápolnájából.

negyedórák e mesevilágdba s a hegyoldalon heverészve szívta magába a filokzatos hangulatot, amely bűvös keleti mesékre emlékeztette. Szinte várta, hogy egyszerre széljelvállik a bokrok lombja s mint egy ősi regében, ködszínű paripán lovasok alakja kezdjen kibontakozni. Nem bányal legényeké, hanem irreális, álomlovasoké, akik jönnek, jönnek, mint a bibliai három királyok, benső erőtől hajtvva, szinte láthatatlanul, megkeresni a nagy csodát, amikor megszületik a fény, az élet. Így s nem egy olvasmány útján kezdte az erdő csodáját alakíztatni, belekomponálva a lombok fonadékába a rege lovasait, talán éppen a napkeleti bölcséket.

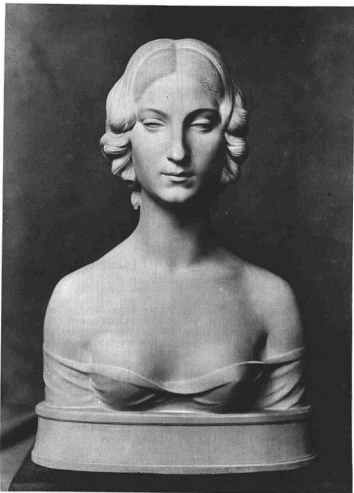
A kép eredete egészen lírai, egészen a hangulat, a látomány, az élmény szülőtte. Impressziója oly élénk, oly elemi erejű volt, hogy nem hagyta nyugton a művészt, míg kép formájában ki nem vetítette magából.

A közvetlen természetsemleletből merített. De csak azért meríthetett belőle, mert közéje és a természet közé nem ékelődött egy rendszer, egy stílus. Hiszen éppen egy

másoktól megszerkesztett rendszer átvétele fosztja meg a festőt a közvetlenségtől. Csak egy ily átvett rendszer híján adhatja magát teljes egészében, maradék nélkül a képeiben. Csak akkor, ha énje és a világ közvetlenül érintkezhetnek egymással, ha a világ jelenségeit a saját érzésének s nem egy rendszernek szűrőjén át fogadja magába. Ez volt a nagybányaiak meggyőződése, ezt nevezték ők naturalizmusnak.

Ez a mesterszó szerencsétlen volt, mert akkor Budapesten vele jelölték meg mindent, ami förtelmes. A mi céljainkra elég, ha egyszerűen rámutatunk arra a fontos tényre, amely valóban elválasztotta a nagybányai mestereket a budapesti közvéleménytől, hogy t. i. nem volt készen kialakult rendszerük.

Ösztönszerűen rátaláltak annak szükségességére, hogy ne vegyenek át általános eljárásokat, hanem mindegyikük építse ki magának a saját, lelkéből sarjadzó felfogását, előadását. Igazuk volt, mert hiszen az általánosítás nem a művészet, hanem a tudó-

LIX ELEK: STRASSER OLGA ADCKÉPE.
A Benczúr-Társaság kávéházából.

ORSZ. M. KIR.
KÉPZŐMŰVÉSZETI
FŐISKOLA

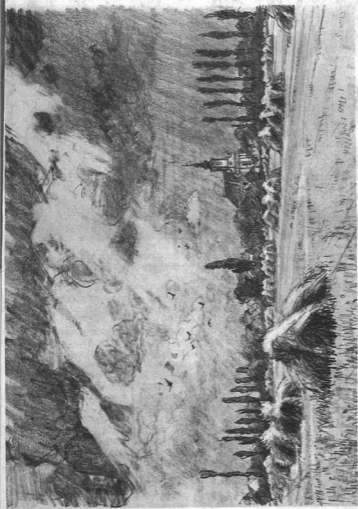

HERMAN LIPÓT: PÜREDŐ NŐK.
Az Ernst-Múzeum kiállításából.

mány feladata. Innen van, hogy a nagybányalak művészete nem egyforma, nem egységű, hanem egyéni. Miután sem át nem vettek, sem maguk nem alakítottak ki egy kész rendszert, megadták a művészetnek azt a szabadságot, hogy az mesteréhez váljon hasonlatossá. Mindent csak maguktól vártak s attól a természettől, amelynek rögéhez kötötték művészi fejlődésüket. S ezek Nagybánya rögei voltak. A mi mezőnk, bokrunk, erdőnk, levegőnk vált felfogásuk sugallójává, előadásuk kormányzójává. Képeik tehát nem is téveszthetők össze müncheni, bécsi, londoni mesterek képeivel. Mert Javarésziükön rajta van születésük bélyege: itt születtek nálunk, a mi világunkat tükrözik.

Sajátságos, hogy éppen ezt a magyar röggön kialakult művészetet tekintették Budapesten idegennek s éppen a müncheni rendszeren alapulót tekintették magyarosnak. Pedig a bányal festők fellépésének művészettörténeti jelentősége bizonyára abban csúcsoadik ki, hogy egy rendszer helyett

a magyar természetet, a magyar életet választották igazi forrással. Ebből alakították ki új színharmóniájukat, e tájak architektúrája irányította képeik felépítését. Éppen „naturalizmusuk”, amelynek nem voltak előre készített stilisztikai szabályai, tette lehetővé, hogy az odakerült tehetségek mindegyike a maga lelkiere szerint alakíthassa ki egyéni stílusát. Ezzel művészetünk sokrétűvé, gazdaggá, frissé, lírai közvetlenségűvé vált. Nemcsak hogy meggazdagították a magyar palettát tiszta színekkel, hanem tetézték ezt egy még jelentősebb vívmánnyal: el tudták fogadtatni a közvéleménnyel azt az elvet, hogy a művészetben nem a rendszer, nem az irány a fontos, hanem a tehetség és a művészeti erkölcs. Hogy tehát valamely rendszer önmagában véve közömbös, sőt értéktelen és akik csak odáig jutnak, hogy egy rendszer stilisztikai úrlapjait pontosan ki tudják ilyíteni, még távolról sem művészek, csak éppen bizonyos külsőségekben hasonlítanak hozzájuk. Éppen ezen a ponton volt a művészeti közvélemény a leg-

ZÁDOR ISTVÁN RAJZA. Az Eosot-Museum körülről.

GIESZ M. KIR.
ÁEPZOMŰVESZETI
FŐISKOLA

MAGYAR-MANHEIMER GUSZTÁV: KASTÉLY FAENZA MELLETT.
Az Ernst-Múzeum kiállításából.

több jóhiszemű tévedésnek kitéve s ez természetesen. Megszabadítani a művészetet a semmitmondó külsőségektől s a köztudatba belevinni, hogy a művészet sokféle lehet, ez volt fellépésük egyik legfontosabb eredménye. Igaz, a művészeti szabadság, amelyet hirdettek, veszedelmét is rejtett magában: azt t. i. hogy vadhajtásokra adhatott volna alkalmat. Ettől azonban éppen „naturalista” szemléletük óvta meg őket, amelyből önként folyt a művészi felelősség elve, azaz a művészeti erkölcs, amely csak a legbátrabb, a legelmélyedőbb tanulmányt ismeri el értéknek s a tanulmány religiózus komolyságától nem engedí magát sem a közönség ízlése, sem a hatás növelése kedvéért eltántorítani.

A közvélemény, midőn eleinte állást foglalt velük szemben, azt a hibát követte el, hogy kizárólag a saját müncheni ízlését s ennek stíluszilkáját tartotta művészi érték-

kűnek s eleve rossznak tartott mindent, ami ettől az egytől eltér. Ugyanaz a hiba, mintha valaki Petőfi költeményeit a klasszicisták verssel mérné. Később a helyzet megváltozott, éppen a bányaiak fellépése következtében. S a közvélemény elváltozásának megvolt az az üdvös hatása, hogy a közönség lassankint megérteni s értékelni kezdte a Nagybányán kívül működő nagytehetségű festők egész sorát is, akiket odáig, mert szintén nem tartoztak a rendszerbe, mellőzött. Ennek köszönhető, hogy oly mesterek, mint pl. Szinyei Merse Pál vagy báró Mednyánszky László, akiket odáig eltévelyedett embereknek minősítettek, végre igazi értékelésre találtak a művészeti közvéleményben. Ez a nem stílusbeli, hanem erkölcsi eredmény nem csekélyebb jelentőségű, mint azok az értékes alkotások, amelyekkel Nagybánya a magyar galériát gazdagította.

LYKA KÁROLY.